

Секція Освіта/Педагогіка	
УДК 796.86:355.233(477)	
DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.18835986	
Дата першого надходження статті до видання	14.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування	19.02.2026
Дата публікації/оприлюднення	28.02.2026

Інтеграція засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану

Кудряшов Ігор Олександрович

доцент кафедри фізичного виховання та спорту,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

e-mail: teeda@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0007-9510-3828>

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності військово-патріотичного виховання студентської молоді. Ускладнення соціально-політичних викликів актуалізує потребу в інтеграції національно орієнтованих видів спорту до освітнього процесу як засобу формування фізичної підготовленості, морально-вольової стійкості та культури безпеки.

Метою статті є теоретичне обґрунтування засад інтеграції засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану та окреслення напрямів підвищення результативності їх використання у формуванні фізичної готовності, психологічної стійкості й громадянської відповідальності.

Методи дослідження. Застосовано аналітичне узагальнення наукових джерел, системно-структурний аналіз, порівняльний підхід, моделювання педагогічних процесів, а також метод теоретичної інтерпретації результатів.

Результати. Досліджено сучасні підходи до військово-патріотичного виховання в умовах воєнного стану. Встановлено інтегративний потенціал хортингу як національного виду спорту, що поєднує фізичний, прикладний і ціннісний компоненти підготовки. Виявлено організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження засобів хортингу в освітній процес закладів вищої освіти. Доведено доцільність розроблення структурно-функціональної моделі інтеграції, яка забезпечує системність, керованість і можливість моніторингу результатів. Окреслено основні науково-практичні проблеми, зокрема концептуальну невизначеність співвідношення спортивного та виховного складників, недостатність емпіричних даних і потребу в розробленні валідних критеріїв оцінювання морально-вольових та безпекових результатів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Обґрунтовано доцільність системної інтеграції засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання студентської молоді як чинника формування фізичної готовності та громадянської зрілості. Перспективи досліджень пов'язані з емпіричною верифікацією ефективності запропонованої моделі, розробленням інструментарію кількісного та якісного оцінювання результатів підготовки та адаптацією моделі до різних безпекових сценаріїв функціонування закладів вищої освіти.

Ключові слова: національно орієнтований спорт, фізична підготовленість, морально-вольові якості, культура безпеки, громадянська ідентичність, прикладна підготовка, молодіжна політика, оборонна готовність, хортинг.

Integration of horting means into the system of military-patriotic education of student youth under martial law

Ihor Kudriashov

Associate Professor at the Chair of Physical Education and Sport,
State Biotechnological University, Kharkiv, Ukraine

e-mail: teeda@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0007-9510-3828>

Abstract. Relevance of the study is determined by the transformation of the security environment under martial law and the need to enhance the effectiveness of military-patriotic education of student youth. The escalation of social and security challenges actualizes the integration of nationally oriented sports into higher education as a means of developing physical preparedness, moral resilience, and a culture of safety.

The purpose of the article is to substantiate the theoretical and methodological foundations for integrating horting means into the system of military-patriotic education of student youth under martial law and to determine ways to increase the effectiveness of their application in developing physical readiness, psychological stability, and civic responsibility.

Research methods. Analytical generalization of scientific sources, system-structural analysis, comparative analysis, and pedagogical modeling were applied. Theoretical interpretation was used to conceptualize the integration framework.

Results. Contemporary approaches to organizing military-patriotic education under martial law were examined. The integrative potential of horting as a national sport combining physical, applied, and value-based components of training was established. Organizational and pedagogical conditions for the effective implementation of horting means in higher education institutions were identified. The expediency of developing a structural-functional integration model ensuring systematic implementation, manageability, and measurable outcomes was substantiated. Key scientific and practical challenges were revealed, including conceptual ambiguity in balancing sport and educational components, insufficient empirical data on long-term effects, and the need for valid indicators to assess moral-volitional and safety-related outcomes.

Conclusions and prospects for further research. The necessity of systematic integration of horting into the military-patriotic education system as a factor in strengthening students' physical preparedness and civic maturity was justified. Further research should focus on empirical verification of the proposed model, development of reliable assessment tools for behavioral and safety competencies, and adaptation of the integration framework to varying security conditions in higher education institutions.

Keywords: nationally oriented sport, physical preparedness, moral resilience, safety culture, civic identity, applied training, youth policy, defense readiness, horting.

Вступ

Актуальність проблеми. Актуальність дослідження зумовлена трансформацією безпекового середовища України в умовах воєнного стану та необхідністю підвищення ефективності військово-патріотичного виховання студентської молоді. Сучасні виклики актуалізують пошук педагогічних засобів, здатних інтегрувати фізичну підготовку, морально-вольове виховання та формування культури безпеки. Хортинг як національно

орієнтований вид спорту розглядається як перспективний інструмент комплексної підготовки молоді, однак його системне впровадження в освітній процес потребує наукового обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних напрацювань щодо інтеграції засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання засвідчує багатомірність наукових підходів, що охоплюють ціннісно-світоглядний, здоров'язбережувальний, організаційно-інституційний та психолого-поведінковий аспекти проблеми. Значний масив праць присвячено обґрунтуванню виховного потенціалу бойового хортингу як інструменту формування національної самосвідомості та громадянської позиції. Так, О. Отравенко та співавтори акцентують на мотиваційних пріоритетах виховання почуття національної самосвідомості учнів, студентів і курсантів засобами бойового хортингу, підкреслюючи його інтегративний характер як синтезу фізичного, морального та патріотичного компонентів [1]. Науковець Е. Єрмоєнко обґрунтовує психолого-педагогічні умови виховання фізичної культури та основ здоров'я здобувачів у процесі занять бойовим хортингом [2], а також розглядає бойовий хортинг у комплексі науково-педагогічних засобів виховання фізичної культури та основ здоров'я, визначаючи його як системоутворювальний елемент виховного процесу [3]. Колектив дослідників на чолі із З. Діхтяренко розглядає здоров'я як об'єкт формування активної життєвої позиції спортсменів бойового та поліцейського хортингу, що дозволяє інтерпретувати хортинг як засіб розвитку відповідальності та самодисципліни студентської молоді [4].

Водночас окремих пласт праць присвячений стратегічним і методичним засадам військово-патріотичного виховання в сучасних безпекових реаліях. Зокрема, Е. Бородай (E. Borodai) визначає стратегію реалізації концепції національної програми військово-патріотичного виховання «Horting-patriot», у межах якої хортинг розглядається як інструмент формування готовності молоді до захисту держави [5]. Проблеми військово-патріотичного виховання старшокласників в умовах воєнного стану аналізує Л. Канішевська (L. Kanishevskaya) [6]. Авторка обґрунтовує його науково-методичні засади з позицій системності й ціннісної орієнтації освітнього процесу [7]. Еволюцію методів і змісту військово-патріотичного виховання у 2015–2022 роках досліджує М. Ковба (M. Kovba), демонструючи трансформацію підходів під впливом воєнних викликів [8]. Стан, проблеми та перспективи формування ціннісних орієнтацій у системі позашкільної військово-патріотичної освіти характеризує Д. Шапіров (D. Sharipov) [9].

Організаційно-інституційний вимір проблеми представлений дослідженнями, що розкривають роль громадських і державних структур у розвитку хортингу та його впровадженні в освітній простір. Так, В. Нечерда акцентує на значенні громадських організацій хортингу у формуванні соціально успішної особистості старшокласника, підкреслюючи потенціал партнерства між освітніми закладами та громадським сектором [10]. Стрілецький хортинг як сучасний вид бойового мистецтва аналізують О. Шило та співавтори, окреслюючи проблеми його класифікації та перспективи розвитку в контексті оновлення змісту фізичної культури й військово-патріотичного виховання [11]. Колектив дослідників на чолі з М. Криштановичем (M. Kryshchanovich et al.) розглядає проблеми й перспективи державного розвитку в педагогічному процесі, що дозволяє інтерпретувати інтеграцію хортингу як частину реалізації освітньої та безпекової політики держави [12]. Психолого-поведінковий аспект інтеграції бойових видів спорту у виховний процес демонструють Ф. Конвей та колеги (F. Conway et al.), які в систематичному огляді аналізують проблему фізичної та вербальної агресії спортсменів поза межами спортивної діяльності, наголошуючи на необхідності педагогічного супроводу й формування морально-етичних обмежень [13].

Виділення невирішеної частини проблеми. Попри активізацію досліджень військово-патріотичного виховання та розвитку національних видів спорту,

залишаються нерозв'язаними питання концептуального визначення місця хортингу в цілісній системі підготовки студентської молоді в умовах воєнного стану. Недостатньо розроблено організаційно-педагогічні умови його впровадження, відсутня структурно-функціональна модель інтеграції та валідні критерії оцінювання результативності. Обмеженою залишається емпірична база щодо впливу занять на формування поведінкової стійкості й безпекових компетентностей.

Запропоноване дослідження спрямоване на подолання зазначених прогалин шляхом систематизації сучасних підходів, наукового обґрунтування потенціалу хортингу, визначення умов його впровадження та розроблення структурно-функціональної моделі інтеграції. Це дозволяє конкретизувати механізми реалізації та закласти методологічну основу для подальших емпіричних досліджень і вдосконалення освітньої практики.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад інтеграції засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану та визначення напрямів підвищення ефективності їх застосування у формуванні фізичної готовності, морально-вольової стійкості й громадянської відповідальності.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

1) проаналізувати сучасні наукові підходи до військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану, визначити його стратегічні орієнтири та виявити основні проблеми інтеграції засобів хортингу;

2) обґрунтувати змістові й функціональні особливості хортингу як національного виду спорту та визначити організаційно-педагогічні умови його впровадження в освітній процес закладів вищої освіти (далі – ЗВО);

3) розробити структурно-функціональну модель інтеграції засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання та окреслити практичні рекомендації щодо її реалізації.

Наукова новизна. Наукова новизна полягає в теоретичному обґрунтуванні інтеграційного потенціалу хортингу в системі військово-патріотичного виховання студентської молоді, визначенні організаційно-педагогічних умов його впровадження та розробленні структурно-функціональної моделі інтеграції, що поєднує фізичний, прикладний і ціннісний компоненти підготовки в умовах воєнного стану.

Практичне значення. Практичне значення роботи зумовлене можливістю використання запропонованої моделі та методичних рекомендацій у діяльності ЗВО, програмах фізичного виховання, військово-патріотичних і молодіжних ініціативах. Отримані результати сприяють підвищенню рівня фізичної готовності, психологічної стійкості, дисциплінованості та громадянської відповідальності студентської молоді.

Методологія

Методи дослідження. У дослідженні застосовано методи аналізу й узагальнення наукових джерел для систематизації підходів до військово-патріотичного виховання та використання національно орієнтованих видів спорту; системно-структурний аналіз для визначення взаємозв'язків між компонентами підготовки; порівняльний підхід для зіставлення сучасних моделей військово-патріотичного виховання; педагогічне моделювання для розроблення структурно-функціональної моделі інтеграції засобів хортингу; метод теоретичної інтерпретації для узагальнення отриманих результатів.

Джерела даних. Інформаційну основу дослідження становили наукові публікації з проблем військово-патріотичного виховання, фізичного виховання та педагогіки спорту, матеріали щодо розвитку хортингу як національного виду спорту, нормативно-правові та програмні документи у сфері підготовки молоді в умовах воєнного стану, а також узагальнені практики діяльності освітніх і громадських інституцій.

Інструменти аналізу. Для опрацювання матеріалу використано методи теоретичного узагальнення, контент-аналізу наукових і нормативних джерел, логіко-структурного моделювання педагогічних процесів, порівняльного аналізу організаційно-педагогічних умов і концептуального проектування структурно-функціональної моделі інтеграції.

Обмеження дослідження. Обмеження дослідження пов'язані з теоретико-концептуальним характером роботи, відсутністю широкої емпіричної вибірки результатів впровадження хортингу у ЗВО, варіативністю умов функціонування освітнього процесу під час воєнного стану, а також недостатньою розробленістю стандартизованих критеріїв кількісного оцінювання морально-вольових і безпекових результатів підготовки студентської молоді.

Результати

Сучасні наукові підходи до організації військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану формуються на перетині педагогіки, теорії фізичного виховання, психології екстремальної діяльності та безпекових студій. Трансформація суспільно-політичного контексту внаслідок збройної агресії росії проти України зумовила переорієнтацію виховних стратегій із переважно декларативно-ціннісних на прикладно-діяльнісні моделі, що поєднують формування національної ідентичності з розвитком практичної готовності до дій у кризових ситуаціях. У науковому дискурсі військово-патріотичне виховання розглядається як цілісна система, що інтегрує когнітивний, ціннісно-мотиваційний, фізичний та поведінковий компоненти, забезпечуючи формування стійких громадянських установок, дисциплінованості, витривалості та відповідальності. Водночас стратегічні орієнтири цієї системи визначаються потребою підвищення обороноздатності держави, зміцнення морально-психологічної стійкості молоді та формування культури безпеки в освітньому середовищі (табл. 1).

Таблиця 1

Сучасні наукові підходи до організації військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану

Науковий підхід	Змістова характеристика	Стратегічний орієнтир
Системний	Розгляд виховання як цілісної багаторівневої структури з інтеграцією фізичного, морального та громадянського компонентів	Узгодженість цілей, змісту та результатів підготовки
Компетентнісний	Формування комплексу знань, умінь і якостей, необхідних для дій у кризових і бойових умовах	Практична готовність до виконання громадянського обов'язку
Аксіологічний	Орієнтація на формування національних цінностей, патріотизму та громадянської відповідальності	Консолідація суспільства та зміцнення національної ідентичності
Діяльнісний	Акцент на тренувальній, прикладній і моделювальній діяльності в умовах, наближених до реальних	Розвиток навичок дій у надзвичайних ситуаціях
Безпековий	Інтеграція елементів підготовки до виживання, самозахисту, реагування на загрози	Підвищення індивідуальної та колективної стійкості

Джерело: сформовано автором на основі [5; 6, с. 321; 7, с. 237; 8, с. 60; 9]

Практична реалізація окреслених у таблиці 1 підходів у сучасних умовах воєнного стану відбувається через їх цілісне поєднання в межах освітнього процесу, а не через формальне накладання окремих елементів. Ідеться про переорієнтацію військово-патріотичного виховання зі сфери декларативних заходів на модель системної

підготовки, у якій фізичний розвиток, формування ціннісних орієнтацій і набуття прикладних умінь розглядаються як взаємопов'язані частини єдиного педагогічного процесу. У такій логіці стратегічні орієнтири визначаються не лише ідеєю патріотизму як світоглядної категорії, а й необхідністю забезпечення реальної готовності молоді діяти в умовах загроз, невизначеності та підвищеного психоемоційного навантаження.

Показовим прикладом інституційного впровадження інтегрованої моделі є запровадження базової загальновійськової підготовки у ЗВО, про що повідомлено на офіційному ресурсі Міністерства оборони України [14]. У цьому випадку військово-патріотичне виховання набуває конкретного змістового наповнення, оскільки передбачає опанування здобувачами елементів тактичної підготовки, основ домедичної допомоги, правил безпечної поведінки в умовах надзвичайних ситуацій. Така практика демонструє, що компетентнісна орієнтація поєднується з діяльнісною, адже засвоєння знань відбувається через тренувальну діяльність, а безпековий складник інтегрується у структуру освітнього процесу як необхідний компонент підготовки в умовах війни.

Не менш показовою є діяльність Федерації хортингу України, яка системно розвиває національно орієнтовану модель фізичного та морально-вольового виховання молоді [12, с. 7]. У межах цієї практики аксіологічний вимір військово-патріотичного виховання реалізується через апеляцію до історичних традицій, національної символіки та ідеї служіння державі, водночас прикладна частина забезпечується регулярною тренувальною роботою, спрямованою на розвиток сили, витривалості, самоконтролю й дисципліни. Як наслідок, формується не лише фізична підготовленість, а й стійка поведінкова модель, що поєднує внутрішню мотивацію з практичною здатністю діяти в команді та приймати відповідальні рішення. Саме така інтеграція підходів повністю відповідає стратегічним орієнтирам військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану. Це дозволяє реалізувати актуальну вимогу часу щодо гармонійного поєднання світоглядної зрілості особистості з її функціональною готовністю до захисту суверенітету та територіальної цілісності держави.

Хортинг як національний вид спорту сформувався як цілісна система фізичної, морально-вольової та світоглядної підготовки, що поєднує елементи бойового мистецтва, спортивного змагання та виховної традиції. Його змістова специфіка полягає в синтезі технічної підготовки, регламентованої змагальної діяльності, етичного кодексу та символічної частини, пов'язаної з українською історико-культурною спадщиною. На відміну від суто спортивних дисциплін, хортинг орієнтований не лише на досягнення результату в змаганні, а й на формування особистісних якостей, здатних забезпечити стійку поведінку в умовах підвищеного ризику. Функціонально він є одночасно засобом розвитку фізичних якостей, інструментом соціалізації та платформою для формування відповідального ставлення до власної безпеки й безпеки інших (табл. 2).

Таблиця 2

Змістові та функціональні особливості хортингу як національного виду спорту

Компонент	Змістова характеристика	Функціональний результат
Фізичний	Розвиток сили, витривалості, швидкісно-силових якостей, координації та гнучкості	Підвищення загальної та спеціальної фізичної підготовленості
Техніко-прикладний	Опанування прийомів самозахисту, контрольованих контактних дій, навичок падіння та страховки	Формування здатності до самозахисту й безпечної взаємодії
Морально-вольовий	Дотримання кодексу честі, дисципліни, поваги до суперника, самоконтролю	Розвиток відповідальності, витримки та стійкості

Ціннісно-ідентифікаційний	Орієнтація на національні традиції, символіку, ідеї служіння державі	Формування громадянської позиції та національної ідентичності
Безпековий	Тренування дій у контрольованих умовах ризику, формування культури безпечної поведінки	Підвищення особистої та колективної безпеки

Джерело: сформовано автором на основі [1, с. 120; 2, с. 50; 3, с. 123; 10, с. 19; 11, с. 84; 15]

В умовах воєнного стану функціональні характеристики хортингу набувають прикладної конкретики та можуть бути інтерпретовані як інструмент формування адаптивної поведінки молоді в умовах невизначеності. Фізичний компонент не обмежується розвитком окремих рухових якостей, а формує здатність до тривалого підтримання працездатності в умовах стресу, що має значення для навчальної, професійної та волонтерської активності здобувачів освіти [2, с. 50]. Регулярні тренування з інтервальними навантаженнями, відпрацювання комбінацій у змінному темпі, виконання вправ у стані втоми моделюють ситуації підвищеного фізичного й психоемоційного напруження, що сприяє формуванню витривалості та саморегуляції.

Техніко-прикладний аспект хортингу реалізується через засвоєння прийомів самозахисту, технік безпечного падіння, страховки партнера, контролю дистанції та сили контакту. У практиці занять це означає навчання діяти не імпульсивно, а в межах чітко визначених правил, що формує культуру контрольованої взаємодії. Наприклад, відпрацювання сценаріїв раптового фізичного контакту або вивільнення із захвату відбувається в поєднанні з алгоритмом оцінювання ситуації та вибору адекватної реакції [10, с. 19]. Такий формат сприяє розвитку здатності швидко приймати рішення без втрати самоконтролю, що є релевантним у контексті підвищених безпекових ризиків.

Морально-вольовий компонент проявляється в системі вимог до дисципліни, ієрархії, дотримання етичного кодексу та поваги до суперника. У тренувальному процесі це означає обов'язковість ритуалів привітання, підпорядкування встановленим правилам, відповідальність за безпеку партнера [15]. Через постійне повторення таких норм формується стійка модель поведінки, заснована на самоконтролі та відповідальності, що переноситься за межі спортивного залу. Здобувачі освіти, залучені до систематичних занять, демонструють вищий рівень організованості, здатність до командної взаємодії та прийняття колективних рішень. Ціннісно-ідентифікаційний вимір хортингу забезпечує інтеграцію фізичної діяльності з національною символікою та історико-культурним контекстом. Використання української термінології, символіки, акцент на традиціях воїнської честі формують усвідомлення приналежності до національної спільноти [3, с. 123]. У сучасних умовах це набуває особливого значення, оскільки фізична підготовка осмислюється не як індивідуальний ресурс, а як внесок у колективну стійкість. Безпековий компонент функціонує як модель навчання в умовах контрольованого ризику. Тренувальне середовище створює ситуації обмеженого часу, фізичного контакту та змагального напруження, але в чітко регламентованих межах, що мінімізують травматизм. Такий підхід дозволяє сформувати навички адекватного реагування на загрозу без переходу до агресивної поведінки. У практичному вимірі це проявляється в зниженні рівня панічних реакцій, підвищенні впевненості у власних можливостях та здатності діяти структуровано в умовах стресу.

Отже, у сучасному освітньому просторі хортинг виконує функцію багаторівневої підготовки, де фізичний розвиток поєднується з формуванням поведінкової стійкості, моральної відповідальності та культури безпеки. Його потенціал реалізується через регулярну тренувальну діяльність, що моделює реальні виклики та забезпечує практичне закріплення набутих якостей у поведінці студентської молоді.

Ефективність упровадження засобів хортингу в освітній процес ЗВО залежить від наявності комплексу організаційно-педагогічних умов, що забезпечують його цілісність, керованість і результативність. У науковому контексті йдеться не про формальне включення окремих елементів тренувальної діяльності до навчального розкладу, а про проектування цілісного освітнього середовища, у межах якого хортинг постає як структурований педагогічний ресурс. Таке середовище повинно забезпечувати узгодженість цілей фізичної підготовки з виховними завданнями, відповідність навантаження віковим та індивідуальним особливостям здобувачів, а також інтеграцію принципів безпеки в організацію занять. В умовах воєнного стану особливого значення набуває адаптивність освітнього процесу, його стійкість до зовнішніх обмежень та здатність зберігати виховний потенціал за змінних обставин. Систематизація організаційно-педагогічних умов і принципів подана в таблиці 3.

Таблиця 3

Організаційно-педагогічні умови та принципи ефективного впровадження засобів хортингу в освітній процес

Умова / принцип	Змістове наповнення	Функціональне призначення
Нормативно-організаційна визначеність	Закріплення хортингу в освітніх документах ЗВО	Забезпечення легітимності та стабільності реалізації
Педагогічна доцільність	Узгодження змісту занять із віковими, фізичними та психологічними особливостями здобувачів	Підвищення ефективності та запобігання перевантаженню
Професійна компетентність викладача	Наявність спеціальної підготовки та методичної обізнаності	Якість освітнього впливу та безпечність процесу
Принцип безпечності	Регламентування навантаження, дотримання техніки безпеки	Мінімізація ризиків і формування культури безпеки
Адаптивність та гнучкість	Можливість корекції змісту відповідно до умов воєнного часу	Стійкість освітнього процесу

Джерело: сформовано автором на основі [2, с. 53; 4; 6, с. 322; 12, с. 7; 14]

Визначені організаційно-педагогічні умови набувають системоутворювального значення, оскільки саме вони забезпечують стабільність і керованість упровадження засобів хортингу в освітній процес. Нормативно-організаційна визначеність створює інституційну рамку, в межах якої хортинг функціонує не як разова ініціатива окремого викладача, а як структурований компонент освітньої діяльності. У практичному вимірі це означає інтеграцію відповідних модулів до робочих програм дисциплін або програм фізичного виховання, затвердження внутрішніх регламентів проведення занять та визначення відповідальних осіб за їх реалізацію [8, с. 60]. Такий підхід забезпечує передбачуваність освітнього процесу й можливість довготривалого планування. Педагогічна доцільність у реальній освітній практиці проявляється через диференціацію навантаження залежно від рівня фізичної підготовленості здобувачів та їхнього психоемоційного стану. У період підвищеного соціального напруження це дозволяє уникнути перевантаження й водночас підтримувати необхідний рівень рухової активності. Наприклад, на початковому етапі навчання акцент робиться на техніках безпечного пересування, координаційних вправах та роботі в парах із контрольованим контактом, тоді як більш складні елементи впроваджуються поступово. Така поетапність сприяє формуванню впевненості та знижує ризик травматизму. Професійна компетентність викладача відіграє провідну роль у поєднанні технічного та виховного складників. У практиці це означає не лише правильне навчання

прийомам, а й формування рефлексивного аналізу після тренування, коли здобувачі освіти усвідомлюють власні помилки, способи самоконтролю та правила безпечної взаємодії [5]. Таким чином заняття перетворюється на педагогічно керований процес розвитку, а не на механічне відпрацювання рухів. Принцип безпечності реалізується через чітке регламентування інтенсивності, використання захисного спорядження, обов'язкове інструктування перед виконанням вправ і постійний контроль викладача. У сучасних умовах це має особливе значення, оскільки формує культуру відповідального ставлення до ризику. Здобувачі навчаються діяти в умовах фізичного контакту без переходу до агресивної поведінки, що є важливим соціально-педагогічним результатом. Адаптивність та гнучкість освітнього процесу дозволяють зберігати його неперервність навіть в умовах змінюваного безпекового середовища. Практично це може означати коригування тривалості занять, використання комбінованого формату з теоретичними блоками в укритті або перенесення акценту на техніки індивідуальної роботи в разі обмежень групової взаємодії. Така організація демонструє, що впровадження засобів хортингу є не жорсткою схемою, а гнучкою педагогічною системою, здатною реагувати на виклики часу. Так, визначені організаційно-педагогічні умови забезпечують не лише формальну можливість інтеграції хортингу в освітній процес, а й створюють реальні передумови для його ефективного функціонування як інструменту розвитку фізичної підготовленості, дисципліни та культури безпеки студентської молоді.

Інтеграція засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання супроводжується методологічними, організаційними, кадровими та безпековими проблемами. Зберігається концептуальна невизначеність його місця в освітній системі та відсутність єдиної моделі поєднання спортивного, прикладного й виховного компонентів. Суперечність між змагальною логікою спорту та освітніми принципами інклюзивності й безпечності посилюється психоемоційним навантаженням здобувачів в умовах воєнного стану [14]. Додатковими викликами є нестабільність освітнього процесу, відсутність підготовлених фахівців, обмежена емпірична база ефективності занять і відсутність валідних критеріїв оцінювання результатів [15], що зумовлює потребу системного наукового обґрунтування інтеграції.

Структурно-функціональна модель інтеграції засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання студентської молоді розглядається як цілісна педагогічна конструкція, що відображає взаємозв'язок цілей, змісту, організаційних форм, методів, умов реалізації та очікуваних результатів підготовки в умовах воєнного стану. Її розроблення зумовлене необхідністю подолання фрагментарності впровадження хортингу та переходу від епізодичних занять до системно керованого процесу, інтегрованого в загальну логіку військово-патріотичного виховання. Актуальність моделі визначається потребою формування в студентській молоді фізичної готовності, морально-вольової стійкості та безпекової культури на основі національно орієнтованих засобів підготовки. На відміну від наявних підходів, що обмежуються або спортивною, або виховною інтерпретацією хортингу, запропонована модель поєднує фізичний, прикладний і ціннісний компоненти в єдиній структурі з чітко визначеними функціями кожного елемента та механізмом їх взаємодії. Концептуально модель ґрунтується на системному, компетентнісному, діяльнісному та безпековому підходах, а її побудова передбачає узгодження змісту занять із завданнями військово-патріотичного виховання, регламентування рівнів підготовки та визначення показників результативності (рис. 1).

Рис. 1. Компонентна структура інтеграції засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання

Джерело: власна розробка автора

У практичній площині модель функціонує як алгоритм педагогічно керованої інтеграції, де цільовий блок задає орієнтири підготовки, змістовий забезпечує конкретне наповнення занять, організаційний регламентує умови їх проведення, процесуальний визначає методіку реалізації, а результативний дозволяє здійснювати моніторинг досягнутих показників. У сучасних умовах воєнного стану це означає можливість адаптації інтенсивності й формату занять залежно від безпекової ситуації, збереження виховного потенціалу навіть у разі обмежень аудиторного навчання та підтримання мотиваційного складника через поєднання фізичних і ціннісних результатів. Практичні рекомендації щодо реалізації моделі передбачають поетапне впровадження з урахуванням рівня підготовленості здобувачів, обов'язкове дотримання принципів безпечності та професійної компетентності викладачів, систематичний моніторинг фізичних і поведінкових показників, а також інтеграцію хортингу в комплекс заходів військово-патріотичного спрямування. Реалізація такої моделі забезпечує перехід від декларативного патріотичного виховання до функціонально орієнтованої системи підготовки, здатної формувати фізично та психологічно стійку студентську молодь.

Обговорення

Отримані результати засвідчили, що інтеграція засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання студентської молоді доцільно розглядати як системний педагогічний механізм підготовки до функціонування в умовах воєнного стану. Хортинг є не окремим видом фізкультурної діяльності, а інтегративним інструментом, який поєднує фізичну підготовленість, морально-вольове виховання та формування культури безпеки. Інтерпретація результатів свідчить, що основний ефект інтеграції полягає в переході від декларативних моделей патріотичного виховання до діяльнісно орієнтованої підготовки, де фізичне тренування виконує функцію формування поведінкової стійкості, самоконтролю й готовності до дій у ситуаціях підвищеного ризику. Запропонована структурно-функціональна модель підтверджує, що результативність військово-патріотичного виховання забезпечується узгодженістю цільового, змістового, організаційного й результативного компонентів освітнього

процесу, що дозволяє розглядати хортинг як педагогічну технологію формування адаптивної поведінки студентської молоді.

Порівняння отриманих результатів із сучасними науковими дослідженнями засвідчує їх загальну відповідність сформованим у науковому дискурсі підходам до військово-патріотичного виховання та використання бойових видів спорту як засобу розвитку громадянської відповідальності, фізичної підготовленості та ціннісних орієнтацій молоді [1, с. 120; 2, с. 50]. Результати підтверджують положення про необхідність системності військово-патріотичного виховання в умовах воєнного стану та його орієнтацію на формування практичної готовності до дій у кризових ситуаціях [6, с. 321]. Водночас дослідження розширює наявні підходи, оскільки більшість попередніх робіт зосереджувалася переважно на виховному або спортивному аспектах, тоді як у представленій роботі обґрунтовано їх функціональну інтеграцію через єдину педагогічну модель. Узгодженість із дослідженнями щодо соціалізаційного потенціалу хортингу та ролі громадських і державних інституцій у його розвитку [12, с. 7] підтверджує інституційну релевантність отриманих результатів, а врахування безпекових і психолого-поведінкових ризиків відповідає сучасним науковим висновкам щодо необхідності педагогічного контролю використання бойових видів спорту у виховному середовищі [13]. Таким чином, результати дослідження не лише узгоджуються з попередніми науковими напрацюваннями, але й конкретизують механізми практичної реалізації інтеграції в умовах воєнного часу.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні інтеграційного потенціалу хортингу в системі військово-патріотичного виховання студентської молоді як цілісного педагогічного засобу підготовки в умовах воєнного стану. У роботі уточнено зміст хортингу як національно орієнтованого виду спорту через поєднання фізичного, прикладного та ціннісного компонентів підготовки; визначено організаційно-педагогічні умови його впровадження в освітній процес ЗВО з урахуванням безпекових обмежень; розроблено структурно-функціональну модель інтеграції, що забезпечує системність, керованість і можливість оцінювання результативності підготовки. На відміну від наявних досліджень, у яких хортинг розглядався переважно як засіб фізичного або патріотичного виховання, у роботі вперше обґрунтовано його роль як інструменту формування культури безпеки та адаптивної поведінки молоді в умовах збройної агресії росії проти України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання запропонованої структурно-функціональної моделі та методичних положень у діяльності ЗВО, системі фізичного виховання, програмах військово-патріотичної підготовки та молодіжних безпекових ініціативах. Запропоновані підходи забезпечують підвищення рівня фізичної готовності здобувачів, розвиток психологічної стійкості, дисциплінованості та відповідальної поведінки в умовах підвищених соціальних і безпекових ризиків. Практична реалізація результатів дозволяє перейти від епізодичних виховних заходів до системної організації підготовки, інтегрованої в освітні програми, що сприяє формуванню громадянської відповідальності та зміцненню оборонної готовності студентської молоді.

Висновки

У результаті дослідження встановлено, що інтеграція засобів хортингу в систему військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах воєнного стану є педагогічно доцільною та концептуально обґрунтованою. Доведено, що хортинг має інтегративний потенціал, поєднуючи фізичний розвиток, формування морально-вольових якостей і культуру безпеки, що відповідає стратегічним завданням підготовки молоді до функціонування в умовах підвищених ризиків. Розроблена структурно-функціональна модель забезпечує системність інтеграції через узгодження цілей, змісту, організаційних умов і результативних показників.

Виявлено основні науково-практичні проблеми, зокрема концептуальну невизначеність співвідношення спортивного та виховного складників, обмеженість емпіричної бази щодо довгострокового впливу занять, відсутність валідних індикаторів оцінювання поведінкової стійкості, кадрові та ресурсні обмеження, а також ризики формалізації або надмірної мілітаризації змісту підготовки.

Практичні рекомендації передбачають нормативне закріплення інтеграції, забезпечення професійної підготовки викладачів, дотримання принципу безпечності та системний моніторинг результатів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною верифікацією ефективності моделі, розробленням інструментарію оцінювання морально-вольових і безпекових результатів та моделюванням варіативних форматів реалізації в різних безпекових умовах.

Список використаних джерел

1. Отравенко О. В., Діхтяренко З. М., Єрмоєнко Е. А. Мотиваційні пріоритети у вихованні почуття національної самосвідомості учнів, здобувачів і курсантів засобами бойового хортингу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 4. С. 117–126. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-4\(363\)-117-126](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-4(363)-117-126)
2. Єрмоєнко Е. А. Наукове обґрунтування психолого-педагогічних умов виховання фізичної культури та основ здоров'я здобувачів у процесі занять бойовим хортингом. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2020. Вип. 3(123). С. 47–56. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3\(123\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).09)
3. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у комплексі науково-педагогічних засобів виховання фізичної культури та основ здоров'я здобувачів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 189. С. 120–128. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-189-120-128>
4. Діхтяренко З. М., Отравенко О. В., Єрмоєнко Е. А., Завістовський О. Д. Об'єкт для формування активної життєвої позиції в спортсменів бойового та поліцейського хортингу – здоров'я учнів, військових ліцеїстів, здобувачів і курсантів. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12933255>
5. Borodai E. Strategy of Implementation of the Concept of the National Program of Military-patriotic Education «Horting-patriot». *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2020. Vol. 7. № 28. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30122020/7290
6. Kanishevskaya L. To the problem of military patriotic education of high school students in the conditions of martial law. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 63, Т. 1. С. 319–323. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-50>
7. Kanishevskaya L. Scientific and Methodological Bases of Military-Patriotic Education of High School Students under Martial Law. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2023. Т. 27, № 1. С. 233–244. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-1-233-244>
8. Kovba M. The evolution of methods to the content of military-patriotic education among high school pupils (2015–2022 years). *Гірська школа Українських Карпат*. 2023. Вип. 28. С. 57–62. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.28.57-62>
9. Sharipov D. Military-patriotic education in extracurricular education institutions: status, problems, and prospects for the formation of value orientations in schoolchildren. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2025. Вип. 4, № 123. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.4\(123\).2025.6](https://doi.org/10.35433/pedagogy.4(123).2025.6)
10. Нечерда В. Роль громадських організацій хортингу у формуванні соціально успішної особистості старшокласника. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей*

та учнівської молоді. 2021. Вип. 25, № 2. С. 15–29. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-15-29>.

11. Шило О., Виноградський Б. Стрілецький хортинг як сучасний вид бойового мистецтва: проблема класифікації та перспективи розвитку. *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2024. № 2. С. 80–89. DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.2.12>.

12. Kryshtanovych M., Romanova A., Koval I., Lesko N., Lukashevskaya U. Research of problems and prospects of state development in the pedagogical process. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2021. Vol. 14, № 33. DOI: <https://doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16534>

13. Athletes and aggression: A systematic review of physical and verbal off-field behaviors / F. N. Conway et al. *Aggression and Violent Behavior*. 2024. Vol. 78. Art. 101977. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2024.101977>

14. БЗВП у закладах вищої освіти: що потрібно знати. *Міністерство оборони України: вебсайт*. 2025. URL: <https://mod.gov.ua/news/bzvp-u-zakladah-vishhoyi-osviti-shho-potribno-znati> (дата звернення: 07.12.2025).

15. *Українська Федерація Хортингу: вебсайт*. 2026. URL: <https://horting.com.ua/> (дата звернення: 07.12.2025).

References

1. Otravenko, O. V., Dikhtiarenko, Z. M., & Yeromenko, E. A. (2024). Motyvatsiini priorytety u vykhovanni pochuttia natsionalnoi samosvidomosti uchniv, studentiv i kursantiv zasobamy boiovoho khortynhu [Motivational priorities in developing national self-awareness of pupils, students and cadets by means of combat horting]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, 4, 117–126. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-4\(363\)-117-126](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-4(363)-117-126)

2. Yeromenko, E. A. (2020). Naukove obgruntuvannia psykholoho-pedahohichnykh umov vykhovannia fizychnoi kultury ta osnov zdorovia studentiv u protsesi zaniat boiovym khortynhom [Scientific substantiation of psychological and pedagogical conditions of physical culture and health education of students]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*, 3(123), 47–56. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3\(123\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).09)

3. Yeromenko, E. A. (2020). Boiovyi khortynh u kompleksi naukovo-pedahohichnykh zasobiv vykhovannia fizychnoi kultury ta osnov zdorovia studentiv [Combat horting in the system of scientific and pedagogical means of physical education]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky – Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, 189, 120–128. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-189-120-128>

4. Dikhtiarenko, Z. M., Otravenko, O. V., Yeromenko, E. A., & Zavistovskyi, O. D. (2024). Obiekt dlia formuvannia aktyvnoi zhyttievoi pozytsii v sportsmeniv boiovoho ta politseiskoho khortynhu [Health as a factor of forming an active life position of combat and police horting athletes]. *Pedahohichna akademiia: naukovi zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12933255>

5. Borodai, E. (2020). Strategy of implementation of the concept of the national program of military-patriotic education “Horting-patriot”. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 7, 411704. https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30122020/7290

6. Kanishevskaya, L. (2023). To the problem of military patriotic education of high school students in the conditions of martial law. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of Humanities*, 63(1), 319–323. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-50>

7. Kanishevska, L. (2023). Scientific and methodological bases of military-patriotic education under martial law. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*, 27(1), 233–244. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-1-233-244>
8. Kovba, M. (2023). The evolution of methods to the content of military-patriotic education among high school pupils (2015–2022). *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat – Mountain School of Ukrainian Carpathians*, 28, 57–62. <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.28.57-62>
9. Sharipov, D. (2025). Military-patriotic education in extracurricular education institutions. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky – Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*, 4(123). [https://doi.org/10.35433/pedagogy.4\(123\).2025.6](https://doi.org/10.35433/pedagogy.4(123).2025.6)
10. Necherda, V. (2021). Rol hromadskykh orhanizatsii khortynhu u formuvanni sotsialno uspishnoi osobystosti starshoklasnyka [Role of hortng public organizations in forming a socially successful personality]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*, 25(2), 15–29. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-15-29>
11. Shylo, O., & Vynohradskyi, B. (2024). Striletskyi khortynh yak suchasnyi vyd boiovoho mystetstva [Shooting hortng as a modern martial art]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 2, 80–89. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.2.12>
12. Kryshtanovych, M., Romanova, A., Koval, I., Lesko, N., & Lukashevska, U. (2021). Research of problems and prospects of state development in the pedagogical process. *Revista Tempos e Espaços em Educação*, 14(33). <https://doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16534>
13. Conway, F. N., Todaro, S. M., Lesnewich, L. M., de Souza, N. L., Nolen, E., Samora, J., & Buckman, J. F. (2024). Athletes and aggression: A systematic review of physical and verbal off-field behaviors. *Aggression and Violent Behavior*, 78, 101977. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2024.101977>
14. Ministry of Defence of Ukraine. (2024). BZVP u zakladakh vyshchoi osvity: shcho potribno znaty [BZVP in higher education institutions: what you need to know]. Retrieved from <https://mod.gov.ua/news/bzvp-u-zakladah-vishhoyi-osviti-shho-potribno-znati>
15. Ukrainian Hortng Federation. (2026). Official website. Retrieved from <https://hortng.com.ua/>